

Universitätsbibliothek Wuppertal

Aeli Donati qvod fertvr commentvm Terenti

Donatus, Aelius

Lipsiae, 1905

Praefatio

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1583](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1583)

ADELPHOE

PRAEFATIO

I.

STORAX NON REDIIIT HAC NOCTE A CENA AESCHINVS.

1 Haec fabula palliata Adelphoe, ut ipsum indicat nomen, et plurali numero, cum sit una, et genere masculino, cum sit comedia, et Graeca lingua, cum sit Latina, censetur. potuit eam Terentius 'Fratres' dicere, sed et Graeci nominis euphoniā perderet et praeterea togata uideretur. ad summam non statim intellegeretur Menandri esse, quod Terentius in primis cupit scire lectorem, minus existimans laudis propria scribere quam Graeca transferre. est igitur Menandri et a fratrum facto, quibus argumentum nititur, 10 nomen accepit.

2 huius tota actio cum sit mixta ex utroque genere, ut fere Terentianae omnes praeter Heautontimorumenon, tamen maiore ex parte motoria est; nam statarios locos perpaucos habet. 15

3 prodest autem et delectat actu et stilo.

4 in hac primae partes sunt ut quidam putant De-

1 *paragraphi in primis praefationum capitibus sibi invicem respondent* | achinus *A* || 2 pallita *A* | *ADELFE* in *mg. A*, adelphi *V*, *om. C* | et *det.*, ut *ACV* || 3 una *om. C* | masculino genere *C* | cum sit — 5 Terentius in *mg. V*¹ || 4 comedia *ex -dio corr. A* || 5 terentiis *A* | sed et] si *C* || 6 cogata *A*, togata *V* || 9 proprias *AV*, -iam *C*; *corr. ed. pr.* || 10 a fratrum *V*, afri non (*corr. in mg. Daniel*) *A* || 12 accio *A* | cum] quam *V* | permixta *V* | ex] ea *A* || 13 fere] sunt *V* | haec utontimorumenon *A* || 14 maiori *CV* | iocos in locos *corr. V* || 16 et 1. *om. AC* | actū *A*

meae, ut quidam Syri. quodsi est, ut primas Syrus habeat, erunt secundae Demeae, tertiae Micionis et sic deinceps. quamquam etiam sunt, qui putant primas Micioni dandas, secundas Syro, tertias Demeae. nam quod ait Terentius (*prol. 23*) 'senes qui primi uenient', non ad partes, quas 5 dicimus, sed ad ordinem pertinet exeuntium personarum.

4* hoc etiam ut cetera huiusmodi poemata quinque actus habeat necesse est choris diuisis a Graecis poetis. quos etsi retinendi causa inconditi spectatoris minime distinguunt Latini comici metuentes scilicet, ne quis fastidiosus finito actu uelut admonitus abeundi reliquae comoediae fiat contemptor et surgat, tamen a doctis ueteribus discreti atque disiuncti sunt, ut mox aperiemus post argumenti narrationem (*c. III*). p. 8, 20

5 in hac prologus aliquanto lenior inducitur; magis etiam in se purgando quam in aduersariis laedendis est occupatus. *πρότασις* turbulenta est, *ἐπίτασις* clamosa, *καταστροφή* lenior. quarum partium rationem diligentius in principio proposuimus, cum de comoedia quaedam dicere-
mus (*cf. Euanth. IV 5; De com. VII*). 20

6 haec sane acta est ludis scaenicis funebribus L. Aemili Pauli agentibus L. Ambiuio et L. <Minucio Prothymo>, qui cum suis gregibus etiam tum personati agebant.

modulata est autem tibiis dextris, id est Lydiis, ob 25

1 primus *A*, pri *C* || 2 sic *om. AC* || 4 deme *A* || 6 pertinent *A* || 8 habeant *AC* | choris *V* | diuisis et quod *codd.*, *corr. Steph.* || 9 causa <iam> *codd.*, *corr. Reiff.* | spectoris *A*, spectatores *V* | distinguunt *codd.* || 12 et surgat *om. C* || 13 aperiemus post argumentum (*corr. Daniel*) *A* || 14 enarrationem *V* || 15 hoc *A* | lenior *ex -uior corr. V* | <qui> magis *C* || 16 aduersaris *A* || 17 protasis (*proth- C*) *codd.* | est turbulenta *C* | epitasis (*epith- C*) *codd.* | catastrofe *A*, -phe *V*, -phos *C* || 18 in principio diligentius *C* || 19 dicere *A* || 21 acta *om. C* | cenicis *A* | l. aemili *V*, l. emilii *C*, laemili *A* || 22 ambuio *C*, albinio *V* | Minucio Prothymo *suppl. Wilmanns: ***** V, om. AC* || 23 gredibus *A* | etiam] et *C* || 25 dextris *A* | lidiis *V*, bidiis *A*, ludis *C*

seriam grauitatem, qua fere in omnibus comoediis utitur hic poeta,

7 saepe tamen ^{cf. praef. Eun. p. 266, 17. De comp. p. 30} mutatis per scaenam modis cantata, ^{cf. appd. p. 485} quod significat titulus scaenae habens subiectas personis litteras M·M·C·; item deuerbia ab histrionibus crebro pronuntiata sunt, quae significantur D· et V· litteris secundum personarum nomina scriptis in eo loco, ubi incipit scaena.

8 adnotandum sane, quod haec fabula *πρωτατικὸν πρόσωπον* non habeat, hoc est personam, quae ad argumentum nihil attineat quaeque sit adsumpta extrinsecus, ut est in Andria Sosia.

8* hanc dicunt ex Terentianis secundo loco actam etiam tum rudi nomine poetae itaque sic pronuntiatam 'Adelphoe Terenti', non 'Terenti Adelphoe', quod adhuc magis de fabulae nomine poeta quam de poetae nomine fabula commendabatur.

9 in hac spectatur, quid intersit inter rusticam uitam et urbanam, mitem et asperam, caelibis et mariti, ueri patris et per adoptionem facti. quibus propositis ad exemplum imitanda perinde fugiendaque Terentius monstrans artificis poetae per totam fabulam obtinet laudem.

1 utimur *C*, utitur (*ante* comoediis) *V* || 3 modis per scenam *C* | cantata] cantica mutauit *V* (*sim. dett.*) || 4 significant *A* | scaenae *om. C* | personas *C*, (*ante corr.*) *V* || 5 deuerba *A*, -bia *V* || 6 significatur *A*, -cant *C* | ·D·7·V· *A*, D. & M. *V*, d. et ·uj· *C* || 7 in eo] meo *AC* | ubi *in ras.* *A* || 9 ΠΡΟΤΑΤΙΚΟΝ ΠΕΡΟΣΩΠΟΝ. *A*, cum **** *V*, ***** *C* || 11 pertineat *C* | adsumpta] adsunt ita *A* | intrinsecus *C* || 14 nominis *A* || 15 adelfoe *A*, -phoe *V*, -phe *C* || 16 poete *A* | de 2. *om. AV* || 17 fabula *om. C* | commendatur *C* || 18 et urbanam uitam *C* || 19 mitem et *Steph.*: item *AV*, et inter *C* | <et> celebrem *C* | //mariti //ueri *V* || 20 patris et per] patri super *C*, (*corr. Daniel*) *A*, ^{et} patris per *V* | adoptionem *CV* || 21 uitanda *codd.*, *corr. Scheidemantel* | quae fugienda *C* || 22 artificis *A* | optinet *AC*

II.

1 Ex duobus Atticis fratribus alter quidem Demea nomine rus coluit, uxorem duxit, suscepit filios duos, Aeschinum et Ctesiphonem. at alter Micio nomine uxorem ducere et filios creare noluit: adoptauit sibi filium fratris Aeschinum atque ita indulgenter eduxit a paruulo, ut effuse luxuriatus adulescens ad postremum ciuem Atticam uirginem uitaret captus amore eius. quo facto etiam cum matre puellae pepigit eiusdem nuptias, quam uitauit. cumque rem gestam ad patris, a quo adoptatus fuerat, conscientiam iam iamque perlaturus esset, precibus Ctesiphonis fratris sui, qui apud durum patrem atque agrestem Demeam parcius atque artius haberetur, impulsus est, ut eidem a lenone raperet meretricem. quo facto multiplici errore completur fabula: nam et Demea cum hoc ipso, id est cum Micione, litigabat tamquam cum eo, qui corruptus perit adulescentem adoptatum in mores perditos, nesciens suum sibi filium Ctesiphonem esse corruptum, eluditurque a Syro et Micione per totam fabulam; et mater puellae iam decimo mense post raptum uirginis et exactis a puero mensibus <Aeschinum> credit sibi ipsi rapuisse meretricem: quae perturbatio cito in tranquillum redacta est.

1 <ARGVMENTVM ADELFORV̄;> Ex A | quid ~ A | nomine demea C || 2 filios suscepit C || 3 tēsiphonem et aeschinum V | ote sifonem A | at] et V | ducere] dux̄ C || 4 p̄ crē C || 5 echinum A | ita] adeo V | indulgentē A || 6 ciuem] cui. ē. A || 7 cum om. V || 8 matri V | tutauit A | cūquē A || 9 optatus A | conscientia A || 10 prolaturus V | at esi f̄patris sui A || 11 fratrem A, patris C | demeam atque agrestem C || 12 p̄rtius A || 13 idem V | raperet A || 14 repletur C | et] a A | id est om. AV || 15 corrup̄erit A || 16 adoptauit C | immores A || 17 sibi suum C | <ēē> etesifonem A, <ēt> tesiphonem V | eluditur .Q. Aa Syro et mytione A || 18 matrem C, (ex corr.) V || 19 mense A | et exactis — redacta est C, in mg. V, om. A | et — mensibus om. Steph. | a puero <concepto> Schoell; fort. ad pariendum, cf. III 4, 33 || 20 Aeschinum add. Steph. | ipse V

nam re comperta de uitio uirginis Micio dat †amab†
Aeschino, quam concupiuerat, eiusque matrem ipse accipit.
deprehenso uero Ctesiphone in amore meretricis primo
irascitur, post lenitur atque eius habendae <dat> licentiam
Demea.

5

III.

1 Primus actus haec continet: Micionis solius primo
uerba (*sc. 1*), post eiusdem et Demeae iurgium (*sc. 2*).

2 secundus actus haec continet: lenonis alteram rixam
aduersus Aeschinum pro puella (*sc. 1*), eiusdem apud Sy-
rum querelas (*sc. 2*), laetitiam Ctesiphonis ob possessionem 10
amicae (*sc. 3*) et eiusdem gratiarum actionem apud Aeschi-
num (*sc. 4*).

3 tertius actus haec continet: trepidationem Sostratae
matris et Cantharae nutricis ob parturientem Pamphilam
uitiatam ab Aeschino (*sc. 1*), Getam nuntiantem dominae 15
per errorem, quod sibi rapuerit Aeschinus meretricem (*sc. 2*),
reditum in scaenam Demeae eiusdemque cum Syro ludi-
ficante eum sermocinationem (*sc. 3*), Hegionis interuentum
et querelam apud eundem Demeam de facto Aeschini (*sc. 4*)
et consolationem Sostratae (*sc. 5*).

20

4 quartus actus haec continet: Ctesiphonis cum Syro
conloquium de inlusione Demeae (*sc. 1*) eiusdemque in

1 rē comperta <est> A | datam ab AC, dat eam V (dat
eiuem *dett.*); fort. dat amanti (amabili *Schoell*) || 2 esohinc A |
maiores ipsa A || 4 irascitur <demea (*in mg. m. 2 = dett.*)> V |
dat *add. W.* || 5 Demea *W.*: demeā AC, praebet *in ras. V* 2

(= *dett.*) || 6 primā V || 8 actus om. C || 9 ēchinā A¹ | syrā
querellas A || 10 aetesifonis A | possessionem *Reiff.*: sessionem
(cess- V) *codd.* || 11 gratiarum eiusdem V || 13 sostrate ma-
tris A, matris sostrate C || 14 cantare C | partuentem pamphi-
lum A || 15 domino V || 16 rapuerat C || 17 <et> eiusdem-
que (—que V) ACV || 18 semocinatione A | heginis A, hegonis
(post interuentu) C || 19 et om. C | querellam (*sic et p. 8 l. 3*)
eschinis A || 20 consolatione *codd.*, corr. *Rabbow* | sostracte A ||
22 de inlusione *Reiff.*: deinde lusio (iuso A) AV, per eundem
luso C

scaenam interuentum atque secundam frustrationem per Syrum factam (sc. 2), Micionis cum Hegione sermonem (sc. 3), querelam Aeschini de rebus suis (sc. 4) eiusdemque cum Micione patre facetissimam disceptationem (sc. 5), Demeae reditum in scaenam ex errore, in quem eum coniecerat Syrus (sc. 6), et renouatum cum fratre eiusdem iurgium (sc. 7), processionem in scaenam temulenti Syri (V sc. 1).

5 quintus actus haec continet: deprehensionem Ctesiphonis cum meretrice (sc. 2), tertium cum Micione iurgium Demeae (sc. 3) eiusdemque pristinae uitae correptionem (sc. 4), et per eum multa in comoedia noua, hoc est blandimentum circa Aeschinum et adfabilitatem erga Getam, conciliationem <Sostratae, liberationem> Syri et uxoris eius et ueniam circa Ctesiphonem permissionemque habendae meretricis (sc. 5—9).

6 Seruatur autem per totam fabulam mitis Micio, saeuus Demea, leno auarus, callidus Syrus, timidus Ctesiphon, liberalis Aeschinus, pauidae mulieres, grauis Hegio.

7 In diuidendis actibus fabulae identidem meminimus, primo paginarum dinumerationem neque Graecos neque Latinos seruasse, cum eius distributio eiusmodi rationem habeat, ut ubi attentior spectator esse potuerit, longior actus sit, ubi fastidiosior, breuior atque contractior; deinde etiam illud, in eundem actum posse conici et tres et quattuor scaenas introeuntium et exeuntium personarum.

1 secundum frustratione A | per om. C || 2 egione A || 4 dissertationem ACV, corr. dett. || 5 scaena A | syrus coniecerat C || 6 sed (sscr. et) V | renouatum in ras. A¹ || 7 amulenti A || 9 actus om. A | hoc A || 10 tertium] ter A, et V | cum om. C | uirginem AC || 13 blandimenta chechinum A | effabilitatem circa C || 14 Sostratae, liberationem add. Reiff. || 15 -que om. C || 16 meretricis om. ACV¹ || 17 mitis om. A || 18 ethesifo A || 19 grauis om. C | egio A || 20 diuidendis P: uidendis AC, edendis V | memineram A || 22 huiusmodi C, eius A | rationem C || 23 habeant A || 25 etiam] et C | eunde A | conici et tres] conueteres A, conici eum C

s. ob. p. 47
H. Heide soll v.
Lassen auf j. Akt

8 Facta autem haec una est de duabus fabulis, Adelpis Menandri et Conmorientibus Diphili. *cf. Hauck. prol. 17.*

PROLOGVS.

- 1 **1** 1 POSTQVAM POETA S. S. S. 'postquam' pro quoniam, cuius reciprocum quoniam pro postquam. Plautus in Aulularia (*prol. 9*) 'is quoniam moritur — ita audio ingenio fuit'. 2 POSTQVAM SENSIT pro postquam sensisset.
- 3 SCRIPTVRAM SVAM indifferenter omnis qui aliquid scriberet scriptor a veteribus dicebatur.
- 2 **2** 1 AB INQVIS inimicis, ut (*Verg. Aen. VIII 292*) 'fatis Iunonis iniquae'. 2 OBSERVARI observatio et ad 10 honorem refertur, ut (*Verg. Geo. IV 210—12*) 'praeterea regem non sic Aegyptus et i. L. n. p. P. a. M. H. o.' sed nunc 'observari' captari significat. 3 OBSERVARI et honorari et captari et audiri significat, ut Plautus (*Amph. I 3, 9*) 'observatote ut blande palpetur mulier'. 4 OB- 15 SERVARI ET <AD.> RAPERE IN PEIOREM PARTEM varietas per genera verborum est: utrique sententiae apte iungimus 'scripturam suam'.
- 3 **3** RAPERE IN PEIOREM PARTEM uitio dare, uituperare.
- 4 **4** 1 INDICIO DE SE mire expressit simplicitatem vera 20 dicturi, cum indicaturum de se dixit, non narraturum. 2 *Et* INDICIO DE SE IPSE ERIT pro index erit.

1 adelfos menandro et conuenientibus A || 2 difili A, difficilis *rell.* || 3 postquam et 4 pro postquam *om. C* || 4 in aul. *sser. V*, in fabulā (*in mg. Aulularia Daniel*) A || 5 <et> is V, si C, ** A | quoniam (*in mg. suppl. Daniel*) **** A || 6 SENSIT] S. A || 7 SCRIPTVRAM SVAM] S. S. A | indifferenter A || 8 scribere A || 10 observatio *om. V* | et *om. C* || 11 praeterea] observat V || 12 et — o.] *** C | L.] I. A || 13 et honorare A, et honorari (*post captari*) C || 14 audire A || 15 observat orate (-re C) ut (et C) *codd.* || 16 impeioirem A; sic et 19 || 17 est *om. C* | abte A || 18 <indicio> suam C || 20 inditio A; sic et 22 | DE SE *om. C* || 22 IPSE *om. C* | proinde exerit *codd.*